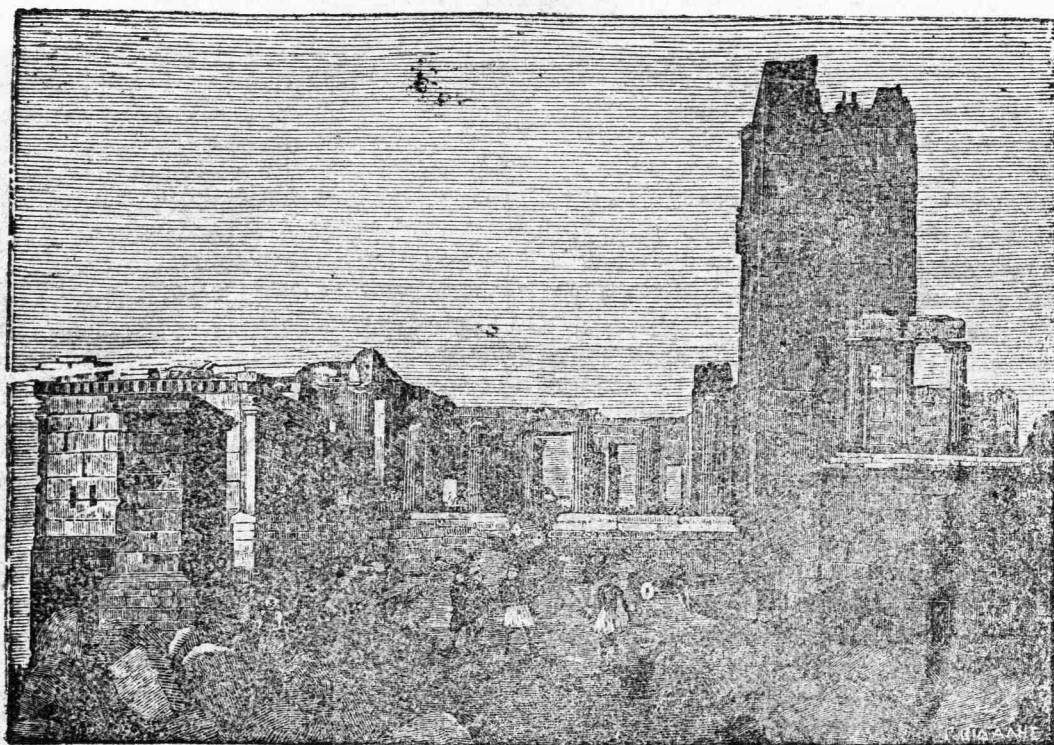

ΕΥΤΕΡΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

Φυλλάδ. 66

Τόμος. Η'.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗΝ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1855.

Ο ΕΡΩΣ ΕΝ ΤΩ ΓΑΜΩ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ Κ. ΓΥΙΖΩΤΟΥ.

(Συνέχεια και τέλος, ἴδε φυλ. 65.)

ΙΧ.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1688 ἀπῆλλαξε τὴν Λαδὺ 'Ρούσσελ τῆς ἀγωνιάδους καὶ μονοτονου συνάμα ταύτης θέσεως, διότι μετὰ πενταετῇ ἐν τῷ μέτῳ τῆς ἥττης χρεῖαν αἶφνης εὐρέθη ἐν θριάμβῳ, εἰ καὶ φέρουσα τὸ θάρος τῆς θλίψεώς της.

Ἐπὶ δέκα ὅλους μῆνας ἀφ' ἧς ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπέβη ὁ πρίγκιψ τῆς Ὁράνζης ἑωσὺ ὀριστικῶς ὁ βασιλεὺς 'Ιάκωβος ἔφυγεν, ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ διέτριβεν ἐν Οὐόδουρν, μακρὰν τῶν συμβάντων καὶ τῶν θορύβων τοῦ Λονδίνου, μόνῃ μετὰ τοῦ πενθεροῦ της καὶ τῶν τέκνων της, πλὴν παρακολουθοῦσα τὰ γινόμενα μετὰ ζέσεως, ρυθμιζομένης διὰ φρονήσεως συνειδήσεως τὴν ἀστασίαν τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων, καὶ φυγῆς εὐσεβοῦς, ἀφιερούσης τὴν πατρίδα καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν. Ὅτι ἀνεγίνωσκε τὰς

ἐφημερίδας καὶ τὰ δημοσιευόμενα ἐκατέρωθεν ἐγγραφὰ μετ' ἐπιμελείας, καὶ ὅτι συνεχῶς τὴν ἐπιληροφόρον μετὰ λεπτομερείας περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ αὐλῇ συμβαινόντων, φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν της, διότι, σπεύδουσα νὰ πληροφορηθῇ περισσότερόν τι, ὥς ἔμαθεν, ὅτι ὁ πρίγκιψ τῆς Ὁράνζης καὶ ὁ δόκτωρ Βουρνετ μετ' αὐτοῦ ἀφίκοντο εἰς Σαλισβούρν, ἔγραψε τῷ τελευταίῳ δι' ἐπὶ τούτῳ ἀπεσταλμένου τὰ ἑξῆς·

« Ὁ κομιστὴς τῆς παρούσης μου στέλλεται ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐλπίζω, ὅτι θέλει ἐπιστρέφει φέρων ἐπιστολὴν σας τοιούτων ἀγαθῶν εἰδήσεων, ὅσας ἀπαντες οἱ ἀγαθοὶ πολῖται ἐπιθυμοῦσιν. Ἡ περιέργειά μας φαίνεται μὲν ἀνυπόμονος, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀναπόφευκτος· δὲν σὰς ζητῶ ὅμως πρὸς εὐχαρίστησιν τις πλείους τῶν ἐξ γραμμῶν ἐπιστολῇ, καθότι θέλω νὰ ἴδω γεγραμμένον τι διὰ τῆς ὑμετέρας χειρὸς, καὶ οὐχὶ τοῦ νοῦς σας μόνον πονήματα, δημοσιευόμενα διὰ τοῦ τύπου. »

Ὅτε ἡ ἐπιχειρήσις τῆς μετα-ολιτεύσεως ἤγγιζε τὸ τέλος της, μετέβη μετὰ τοῦ κόμητος Βέδφορντ νὰ διατρίψῃ ἡμέρας τινὰς ἐν Λονδίνῳ· πιθανὸν δὲ εἶναι

ὅτι τότε ὁ βασιλεὺς Ἰακώβος ἐξήτησε τὴν ὑποστή-
ριξιν τοῦ Λόρδου Βεδφόρν, ὅστις τῷ ἀπεκρίθη· «Με-
γαλειότατε, εἶχον υἱόν, ὅστις ἠδύνατο νὰ ᾔηαι σή-
μερον τὸ στήριγμα τῆς ἡμετέρας Μεγαλειότητος.»
Οὕτως ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς πά-
σας τὰς ὀριστικὰς σκηπὰς, ὅσαι ἐθεσαν ἐπὶ τοῦ θρό-
νου Γουλιέλμου τὸν Γ'. «Οἱ μακροβιώτεροι καὶ οἱ
πλείστους ἰδόντες μεταβολὰς, ἔγραψε τῷ Φιν-Ουίλ-
λιαμ, δυσκόλως πιστεύουσιν, ὅτι ταῦτα πάντα δὲν
εἶναι ὄνειρον. Καὶ ὅμως εἶναι πραγματικά καὶ διὰ
τῆλικαύτης καταπληκτικῆς χάριτος ἐξετελέσθησαν,
ὥστε ἡ καρδία μας ἐπρεπεν ἔνεκα τούτου νὰ ἀνερωθῇ
εἰς προσευχὰς καὶ δεήσεις πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις διανέμει,
ὡς βούλεται, τὰς μεγάλας αὐτοῦ δωρεάς.» Ἀν καὶ δὲν
διετήρησε σχέσιν τινὰ μετὰ τοῦ πρίγγιπτος τῆς Ὀ-
ράνζης, ἐγνωρίζοντο ὅμως καὶ δὲν ἦτον ἀδιάφορος·
ὁ εἰς πρὸς τὸν ἕτερον, καθότι γινώσκων καλῶς ὁ
Γουλιέλμος τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀξίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ
Λόρδου 'Ρούσσελ καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς γῆρας, ἐ-
φροντίσεν ἐν καιρῷ περὶ τούτου, διότι, ὅτε κατὰ τὸ
1687 ἐπεμύην εἰς Δουνδινὸν τὸν πρέσβυν τοῦ Δύ-
κενυελδ (Dykenveld), τὸν διέταξε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν
Λαδὺ 'Ρούσσελ καὶ νὰ τῇ δηλώτῃ ἐξ ὀνόματός του
ὅτι μεγάλως τὴν σέβεται καὶ σπουδαίως μεριμνᾷ περὶ
αὐτῆς. Ἐκτίθημι κατὰ γράμμα τῆς ἐπιστάσεως ταύτης
τὴν διήγησιν, γαργαμμένην τὴν 24 Μαρτίου 1687
χειρὶ ἰδίᾳ τῆς Λαδὺ 'Ρούσσελ.

«Μ' ἐπεσκέσθη, γράφει, ὁ Κ. Δύκενυελδ πρὸς
» σβος 'Ολλανδός· μοὶ ἐλάλησε γαλλιστί μοι δια
» εἶβασε τὰ συλλυπητήρια τοῦ πρίγγιπτος καὶ τῆς
» πριγκιπέσσης τῆς Ὀράνζης, ἐπὶ τῇ σκληρᾷ συμ-
» φορᾷ μου. Ἐλυπήθησαν καὶ λυποῦνται, εἶπε, βα-
» ρέως ἐπὶ ταύτῃ καὶ ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἡ ζημία
» μου ὑπῆρξε μεγίστη· εἶναι δὲ πεπεισμένοι ὅτι ἡ
» θλίψις μου θέλει μένει ἀπαρμειώτος. Σέβονται
» καὶ ἐμὲ καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἡμῶν οἰκογένειαν
» καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ συζύγου μου· καὶ ὅτι
» εὐχαρίστως θέλουν βεβαιώσαι τοῦτο διὰ τῶν
» πραγμάτων, ὡς παρουσιασθῇ περίστασις. Ἀλη-
» θῆ δὲ ἠδονὴν θέλουν αἰσθανθῇ ἂν εὖρω παραμυ-
» θίαν τινὰ πιστεύουσα, ὅτι πᾶν ὅ τι ἐν καιρῷ τοῖς
» ζητήσω θέλει μοὶ παραχωρηθῇ προθύμως. Περὶ
» δὲ τοῦ υἱοῦ μου ἰδίως πᾶσα ἐπιθυμία μου θέ-
» λει ἐκπληρωθῇ περ' αὐτῶν, ὅσον δύναται πληρέ-
» στερον. Ὁ Κ. Δύκενυελδ μοὶ προσέθηκεν, ὅτι λα-
» λεῖ οὕτως, οὐχὶ ὡς ἀπλούς ἰδιώτης, ἀλλ' ὡς λει-
» τουργὸς δημόσιος. Τότε μετ' εὐχαριστήσεως τὸν
» ἤκουσα πραγματευόμενον διὰ μακρῶν περὶ τῶν
» ὑψηλῶν ἰδεῶν, ὅς ὁ πρίγγιψ εἶχε καὶ διετῆρει
» διαρκῶς περὶ τοῦ ἀξιολόγου συζύγου καὶ Κυρίου
» μου καὶ ὅτι ἡ αὐτοῦ ὑψηλότης δὲν κατέκρινε πο-
» τὲ τοὺς σκοποὺς του καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν
» φοικαλέαν στιγμήν, ἀλλ' ὅτι ἐβρήκασε τὴν ἀπώ-
» λειάν του ὡς μοιρίδιον δυστύχημα τῶν προσφιλε-
» στέρων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς θρησκείας τῶν δια-
» μαρτυρομένων συμφερόντων. Ὁ Κ. Δύκενυελδ ἡ-
» κουσε πολλὰ καὶ τὸν πρίγγιπα ὁμιλοῦντα μετὰ
» σεβασμοῦ περὶ τοῦ κυρίου μου, προσέθηκε δὲ ὅτι ὡς

ἀληθὲς διαμαρτυρούμενος μὴ λαλῶν ἐπ' ἀρεσκείᾳ
» ὁμολογεῖ ὅτι παρατήρησεν ἐνταῦθα ὅτι ἀποδίδεται
» ἐπίσης δικαιοσύνη εἰς τὴν μνήκην τοῦ συζύγου μου
» καλοῦμαι μάλιστα πανδήμως, ὥστε οἱ μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ
» ἡ τῶν πράξεών του εὐνοϊκῶς διακείμενοι, μεγάλως
» σεβάζονται τὸ ὄνομά του, συμφωνοῦντες, ὅτι ἀν-
» θρωπίνως ἡδὺς οὐδεὶς ἄλλος τῶν συγχρόνων του καὶ
» ἀνεμπτος, καὶ τίμιος, καὶ γενναίουφυχος, καὶ ἀρω-
» σωμένος εἰς τὴν πατρίδα του ὑπῆρξε καὶ ἐπὶ
» πᾶσι τούτοις εὐσεβέστατος. Ὁ Κ. Δύκενυελδ μοὶ
» διηγήθη ἰδιαιτέρον τι γεγονός, ὅπερ ἀποδεικνύει
» ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ συζύγου μου ἀντίπαλοι ἐξε-
» τίμων σπουδαίως τὴν ἀπώλειάν του. Ἐδείκνυει
» παρὰ τῷ Κ. Σκέλτων (Skelton) προσέδρα τότε
» τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἐν Ὀλλανδίᾳ, ὅτε ἐ-
» φθασεν εἰς Λαχαίν (La Haye) αἱ περὶ τῶν συμ-
» φορῶν μου εἰδήσεις· ἐπειδὴ δ' εὐρίσκοντο ἐν τοι-
» οῦτ' οἶκῳ διηγείτο μετὰ προσοχῆς τὰ συμ-
» βάντα καὶ ὁ Κ. Σκέλτων δὲν εἶπε τι ἀκούσαι· τὸ
» ὄνομα τοῦ Λόρδου Ἑσσεξ, ὡς ἤκουσεν ὅμως τὰ τοῦ
» μυλόρδου 'Ρούσσελ. — Ὁ βασιλεὺς, εἶπεν, ἀγέλασε
» τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ ἀπώλεσεν ἐκ αὐτοῦ
» χιλιάδας καὶ ἔτιως πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων.»
» Ἐπανελάβον τοῦτο, προσέθηκεν ὁ Κ. Δύκενυελδ,
» διότι ἐβρέθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σκέλτων, ὑπηρετοῦ τοῦ
» Βασιλέως.»

Ὁ Γουλιέλμος ἀναγορευθεὶς Βασιλεὺς ἐπεκύρωσεν
εὐθὺς μετὰ λαμπρότητος τοὺς λόγους, οὓς δὴ
ἔτη πρότερον, ὁ πρέσβης του ἀπεύθυνε τῇ Λαδὺ
'Ρούσσελ. Τὴν 13 Φεβρουαρίου 1689 Γουλιέλμος
ὁ Βασιλεὺς καὶ Μαρία ἡ Βασιλισσα, ἀφ' οὗ τὴν πρῶτην
ἀπένευμεν αὐτῷ τὸ Κοινοβούλιον τὸ στέμμα, τὴν ἐ-
σπέραν ἐδέχθησαν τὸ πρῶτον, ἐν τῷ παλατίῳ Οὐί-
τεχάλλ (Whitehall) τὰς ἐπιστήμους συγχρητηρούς
εὐχάς. Ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ δὲν παρεύρισκετο καθότι ἀ-
μέτοχος ὄλων τῶν κοσμικῶν τελετῶν καὶ αὐτῷ νά-
κόμη τῶν ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν φρονημάτων της
τελουμένων δὲν ἀπεμακρύνετο οὔτε τοῦ οἴκου της,
οὔτε τοῦ πένθους της. Ἡ θυγάτηρ της ὅμως, Λαδὺ
Κάβενδιςχ ἐθέατο τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐν τῇ αὐλῇ.
μετὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, κομίσσης Δέβ ντηρ. «Ἡ-
σπάσθη τὰς χεῖρας τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ βασιλέως,
ἔγραψε τὴν ἐπιούσαν τῇ ἐξαδέλφῃ της μίσης Ἰωάννα
Ἀλλιγκατων· ἔξωθεν τοῦ παλατίου πληθὺς πυροτεχνη-
μάτων καὶ ἀξιοθέατος ἦτον ἡ φωτοχυτῖα ὄλων σχε-
δὸν τῶν οἰκιῶν. Λέγεται ὅτι ἀνεκδοτῶς ἀτλαεῖται
ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς ὑποθέσεις, καὶ θαυμάζεται πο-
λὺ διὰ τὴν μετὰ φρονήσεως τακτοποίησιν παντὸς
πράγματος. Δὲν εἶναι ἀνθρώπος μεγαλοπρόσωπος
πρώτην ὅβιν φάνεται χυδαῖος, ὅταν ὁ-
μως ἐπὶ πολὺ τὸν παρατηρήσῃ τις, βλέπει ὅτι ἡ
φυσιογνωμία του εἶναι πλήρως σταθερὰ συνέσεως
καὶ ἀγαθότητος. Ἡ βασιλισσα ἐν συνόλῳ εἶναι ἀ-
ληθῶς καλὴ, λίαν εὐαρέστου ὄψεως, ἀναστήματος δὲ
καὶ κινήσεων κομποῦ αἰμάτων. Εἶναι ὑψηλὴ, οὐχὶ ὅμως
ὅσον ἡ τελευταία Βασιλισσά μας. «Ὡς δύνασαι νὰ
συμπεράνῃς ἡ αἰθουρά της ἦτο πλήθους κόσμου.»
Μετὰ τὰς βασιλικὰς φιλοπρονήσεις ἐπῆλθον αἱ

πολιτικάι πράξεις. Νόμος ψηφισθείς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου κατέλυτε τὴν καταδίκην τοῦ Λόρδ Ρούτσελ, χαρακτηρίσας αὐτὴν ὡς ἀνθρωποκτονίαν. Ἐν ἐκ τῶν ἄρθρων αὐτοῦ ἔλεγεν ὅτι «ὁ νόμος ἐγένετο αἰτήσεαι τοῦ κόμητος Βέδφορντ καὶ τῆς Λαδὺ Ρούτσελ» ὁ Σίρ Θωμᾶς Κλέρζης ἐζήτηθεν νὰ ἐξοβελισθῶσιν αἱ λέξεις αὗται εἰπόν· «Ἡ δικαιοσύνη τῶν ἐθνῶν εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἀτομικῆς αἰτήσεως· ὁ νόμος δὲν ψεφίζεται κατὰ χάριν, ἡ Ἀγγλία ἅπασα ἐνδιαφέρεται.» Ὁ νόμος αὗτος ἦτον ἡ δευτέρα πρᾶξις ἡνυπόγραψεν ὁ Γουλιέλμος ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του. Μετὰ δέ τινα καιὸν πρὸς δῆλῶσιν συνάμα τῆς εὐνοίας του πρὸς ἀμφοτέρας τὰς οἰκογενείας, τὰς διὰ συγγενικῶν συνδέσμων καὶ διὰ πολιτικῶν αἰσθημάτων συνηνωμένας, ἀπένευεν εἰς τοὺς κόμητας Βέδφορντ καὶ Δεδονσχίρ τὸν τίτλον τοῦ Δουκὸς, γράψας εἰς τὸ δίπλωμα τοῦ δουκὸς Βέδφορντ τὰ ἑξῆς· «Πρὸς τοὺς λόγους, οἵτινες ὑπηγόρευον τὴν ἀπονομὴν τοῦ ἀξιώματος, ὁ μεγαλῆτερος εἶναι, ὅτι ὁ Λόρδ Βέδφορντ ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τοῦ Λόρδου Ρούτσελ, τοῦ στολισμοῦ τοῦ του τῶν συγχρόνων του. Τοιοῦτου ἀνδρὸς τὰς σπανίας ἀρετὰς δὲν ἤρκει μόνον νὰ μεταδῶσθαι ἡ ἱστορία εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἐπεθύμουν νὰ τὰς ἐγγράψωσιν ἐν τῷ παρόντι δίπλωματι, ἵνα μένωσιν ἐν τῇ οἰκογενεῇ μνημεῖον ἀφιερῶμενον τῇ τελείᾳ ἀρετῇ, ἧς ἡ μνήμη δέον νὰ ἐπιζῇ, ἐν ὅτῳ οἱ ἀνθρώποι τηροῦσι σέβας πρὸς τὴν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν, πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος σταθερὸν καὶ ἀκαταμάχητον, καὶ ἐν αὐτῇ τοῦ θανάτου τῇ ὥρᾳ, ἔρωτα.»

Αἵτε οἰκιακαὶ ἡδοναὶ καὶ αἱ πολιτικάι ἐπανορθώσεις καὶ τι καὶ ἐπῆλθον ἀθροαὶ τῇ λαδὺ Ρούτσελ, καθότι συνέζησε τὴν δευτερότοκον αὐτῆς θυγατέρα Αἰκατερίνην μετὰ τοῦ Λόρδου Ρούς (Roos), πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Δουκὸς Ρούτλανδ καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Λόρδον Τάβιστοκ (Tavistock) δεκαπενταετῇ τὴν ἡλικίαν μετὰ τῆς μίσης Χόουλανδ (Howland), πλουσίας κληρονόμου τοῦ κόμητος Σούρρεϋ (Surrey). Εἰς ἀμφοτέρας ὅμως τὰς περιστάσεις δὲν ἐνήργησεν ἐσπευσμένως οὐδ' ἔλαβε μόνον ὑπὸ ψιν τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὰ πλούτη, καθότι ἀκριβολογοῦσα ἐπὶ τινος διαζυγίου, συμβάντος ἐν τῇ οἰκογενεῇ τοῦ δουκὸς Ρούτλανδ, ἐδίσταζεν ἐπὶ χρόνον νὰ τοποθετήσῃ ἐν αὐτῇ τὴν θυγατέρα της, καὶ ἀπέκρουε συζυγίαν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ της, πλουσιωτέραν τῆς πραγματοποιηθείσης. Ἡ λαμπρότης τῶν ἐπιγαμιῶν τούτων καὶ τὰ οἰκογενειακά εὐτυχήματα ἐπέσυραν ἐπ' αὐτῆς ἅπαντα τὰ βλέμματα, ἅτινα οὐτ' ἐξεπλήττοντο, οὐτ' ἐφθόνουν, καθότι τὸ δημόσιον διωμολόγει παρρησία τὴν συμπάθειάν του ὑπὲρ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης ταύτης δικαιοσύνης πρὸς τὴν πενθοῦσαν ἀρετὴν, καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ φίλοι τῶν Ρούτσελ, τῶν Καβενδίσχ, καὶ τῶν Βριοθετλέϋ καθηδόνοντο, μεταφέροντες πρὸς τὴν λαδὺ Ρούτσελ, μονάζουσιν ἐν τῷ Σουθάμπτον Χάους, τὰ περὶ τῶν πανηγύρεων καὶ

διασκεδάσεων εὐάρεστα, ὧν διετέλει ἀμέτοχος. Τὴν θυγατέρα αὐτῆς Αἰκατερίνην, συνώδευσε μετὰ τὸν γάμον ὁ σύζυγος αὐτῆς Ρούς εἰς Βέλδοαρ, φρούριον τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς δουκὸς Ρούτλανδ. Κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν, ὁ αὐτὸς εὐγενὴς νέος, δι' οὗ δέκα ἔτη πρότερον, ὁ Λόρδος Καβενδίσχ παρήγγειλεν εἰς τὸν ἐν τῇ εἰρκτῇ Λόρδον Ρούτσελ νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ μένῃ ἐκεῖνος δεσμώτης ἀντ' αὐτοῦ, ὀνοματι σίρ Ἰάκωβος Φόρβης (Forbes) ἔγραψε τῇ Λαδὺ Ρούτσελ. «Σὰς ἐπιστέλλω, μυλαδὺ πληθοφίας τινὰς περὶ τῆς ὁδοιπορίας τοῦ Λόρδου, καὶ τῆς Λαδὺ Ρούς καὶ περὶ τῆς ἐν Βέλδοαρ ὑποδοχῆς τῶν ἡτις ὁμοιάζει πομπῇ Βασιλέως καὶ Βασιλίσσης διὰ τοῦ βασιλείου τῶν διερχομένων, ἡ ὁδοιπορία δὲ νεογάμων μεταβαίνοντων εἰς τὸν πατέρα των. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν των ἐν Λεϊστερσχερ (Leicestershire) ὑπεδέξαντο αὐτοὺς ὁ δήμαρχος καὶ ἅπαντες οἱ εὐγενεῖς τῆς κομητίας, οἵτινες ἦλθον εἰς Ἀρβοὺγ, ἵνα προσφέρωσι τῇ νεονύμφῃ τὰς ὑποκλίσεις των. Τὴν ἐπαύριον τὴν συνώδευσαν ἕως δῶ, οἱ αὐτοὶ εὐγενεῖς καὶ πλῆθος ἀναριθμητὸν θεατῶν συρρέουσάντων πανταχόθεν, ἵνα συγχαρῶσιν αὐτὴν διὰ θορυβωδῶν ἐπευφημήσεων. Ὡς δ' ἐπλησίασαμεν εἰς Βέλδοαρ ἡ συνοδεία μας ᾤξησε, καθότι πλῆθος ἀμαζῶν ἐρῆσαν, καὶ δημαρχικοὶ πάρεδροι, καὶ σωματεῖα, καὶ ἐκκλησιαστικοί, οἵτινες προσήνεγκον τοῖς νεονύμφοις στίχους πραγματευομένους περὶ τοῦ εὐτυχοῦς αὐτῶν γάμου. Εὖρομεν δὲ πρὸ τῆς θύρας τῆς πόλεως εἰκοσιτέσσαρας μουσικοὺς ἑαρθίτου, ἄλλους τόσους σάλπιγξος, εἰκοσιτέσσαρας κυρίας καὶ ἰσαριθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὅλοι· δὲ ὁμοῦ μετέβημεν ἐν παρατάξει εἰς τὰ μεγάλα μέγαλα, ὅπου ἐγένετο ἡ συνήθης τελετὴ τῶν δεξιῶσεων καὶ τῶν συγχαρητηρίων. Μετὰ ταῦτα, ἑωσοῦ διαταχθῇ τὸ δεῖπνον, περιῆλθον τὸ φρούριον καὶ παρευρέθησαν εἰς τὴν παρασκευὴν μεγάλου ποσοῦ ὀξυγάλακτος μετὰ Ξηρείου (Herrings) οἴνου πρὸς χρῆσιν καὶ τέρψιν τῶν παρευρισκομένων. Παρόμοιόν τι μέχρι τοῦδε δὲν εἶδον! Μετὰ τὸ δεῖπνον, ὅπερ ἐγένετο μεγαλοπρεπὲς στατον, οἱ συνδαίτορες πάντες, προπορευομένων τῶν νεονύμφων μετέβησαν ἀνὰ δύο βαδίζοντες, εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἡ σκηνὴ ἡνοίχθη, ἐφάνη τὸ μέγα δοχεῖον καὶ αἱ προπόμεναι ἤρξαντο. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔπινον εἰς κοχλιάρια, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ἀργυρὰ ποτήρια, πλὴν, ἂν καὶ πολλὰ καὶ ποικίλαι ἐγένοντο αἱ προπόμεναι ἐπὶ μίαν ὥραν θερμῆς καὶ ζωηρᾶς ἀσκήσεως, τὸ ἐν τῷ δοχεῖῳ ὡραῖον παρὸν δὲν ἡλαττώθη οὐδὲ καθ' ἓνα δάκτυλον. Τότε ἡ Λαδὺ Ρούτλανδ ἐκάλεσεν ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους τοῦ οἴκου καὶ γονυπετεῖς προέπιναν εἰς μεγάλας φιάλας ὑπὲρ τῶν νεονύμφων. Ἡ εὐαχία διήρχησε μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.»

Καθ' ὃν χρόνον τῇ διεβίβαζον τὴν περιγραφὴν τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ δημωδῶν τούτων, τελετῶν ἡ Λαδὺ Ρούτσελ ἐδέχετο συνάμα, ἐκ τῶν εὐσεβῶν αὐτῆς φίλων, συγχαρητήριους ἐπιστολάς πρὸς-

φορώτερας πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς της. « Διήλθετε διὰ ποικίλων τοῦ θείου σκηνῶν, ἔγραψεν αὐτῇ ὁ Βυρνέτ, χειροτονηθεὶς Ἐπίσκοπος Σαλτσבורού. Ὁ Θεὸς ἐτήρησεν ὡς τελευταίας τὰς καλλιτέρας. Ἀνύψωσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν οἶκόν σας διὰς τῆς ἡμέρας εὐχομαι πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἡ οἰκογένειά σας, ἥτις ἐκ τριῶν ἡδὴ κλάδων συγκεϊμένη, εἶναι ἡ μεγαλητέρα τῶν συγχρόνων μας, καταστήσῃ ἀξία τῶν τοιοῦτων θείων δωρεῶν διὰ παραδειγματικῆς ἀγιωσύνης. Ὑμεῖς δὲ καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν εἴητε οἱ οὐρανόθεν εὐλογημένοι τῶν συγχρόνων καὶ τοῦ θένους μας. »

Μόλις εἶχε νυμφεῖθ ὁ υἱός της καὶ τῇ ἐγένετο ὑπὲρ αὐτοῦ πρότασις εὐάρεστος καὶ μοναδική. Νέκι γενικαί ἐκ οὐκὶ βουλευτῶν προητοιμάζοντο καὶ ὁ δούξ Σχριουσβούρ (Shrewsbury) μέγας ἀρχιεπίσκοπος τοῦ στέμματος καὶ ὁ λόρδος Σόμερς Somers, σφαγιοδοφύλαξ παρεκάλεταν τὴν Λαδὺ Ρούσσελ νὰ στέρξῃ, ὅτις ὁ υἱός της, ἂν καὶ δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν, νὰ παρουσιασθῇ ὡς ὑποψήφιος ἐν ταῖς ἐκλογαῖς τῆς κομητείας Μίδδλεσεξ (Middlesex). « Παρέστησα εἰς τὴν εὐγενίαν του, τῇ ἔγραψεν ὁ σὶρ Ἰακώβος Φάρθης, ὅπως τὰς ἀντιρρήσεις, ὅσας ὁ δούξ τοῦ Βέδφορντ καὶ ὑμεῖς αὐτῇ ἠθέλατε ἐπενέγκει ἐπέμειναν ὁμῶς φρονούντες, ὅτι καὶ ὑμέτερον συμφέρον εἶναι καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν ὑμῶν πρέπον νὰ δεχθῇ ὁ υἱός σας ἡδὴ τὴν ὑποψηριότητα. Συνηνωμένος λέγουσιν μετὰ τοῦ ἀξιολόγου σὶρ Ἰωάννη Βουλστονχόλμ (Woulstonholme) θέλουσιν ἐπιτύχει καὶ ἀπομακρύνει τῆς ἐκλογῆς δύο σημαντικούς τόπους. Ὅταν ὁμῶς εἶπον, ὅτι ὁ λόρδος Τάινστοκ ἤτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς Κάμברτζ καὶ μετὰ ταῦτα νὰ περιηγηθῇ δύο ἢ τρία ἔτη, ὁ λόρδος Σχριουσβούρ μ' ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἀντίκειται τοῦτο πρὸς τὸ σχέδιον, ἀλλ' ὅτι ὁ λόρδος Τάινστοκ μίαν μόνον φοράν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν, συνωδευμένος ὑπὸ πολλῶν εὐγενῶν καὶ ἄλλων ἱππέων ἐκ τῆς πόλεως καὶ ὅτι ἡ μὴδὲν ἢ σμικρότατον τι θέλει δαπανηθῇ. Ὁ λόρδος Σχριουσβούρ μ' ἐπερόρτιζε πρὸς τοῦτοις νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι ἂν στέρχετε, ὡς δὲν ἄφοι ἄλλαι, εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο ζητεῖ τὴν ἀδείαν σας ἐκ ἐμπειρομένης ὁ υἱός σας, μόνον τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ λόρδου Ρούσσελ, ὅπερ θέλει προσκινῆσθαι ἀπὸ δέκα χιλιάδας ψήφων περιττόν, ἂν τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἐν τῇ κομητείᾳ ἐλεύθεροι γαιονκτήμονες. »

Πόσα θέλῃ ημεῖς ὑψηλοφροσύνης καὶ ἔρωτος συζυγικοῦ, ἀλλὰ δὲ καὶ μητρικοῦ διὰ τὴν Λαδὺ Ρούσσελ!

X.

Ἀντέσχε κατ' αὐτῶν, καθότι εἶχεν ὑπὲρ ἐκότης δύο μεγάλα στήριγμα, τὴν εὐθείαν της καὶ τὴν θλίψιν της. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τῶν τίτλων καὶ τῶν τιμῶν, αἵτινες ἀνενέμουντο τῇ οἰκογένειᾳ τῶν Ρούσσελ ἔλεγεν· « Θέλω πράξει πᾶν τὸ ἐπ' ἐμοὶ πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοιούτων, πλην ὅλα ταῦτα τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα δὲν δύνανται νὰ μοὶ

προσπονήσωσιν ἀληθῆ εὐφροσύνην. » Ἐπομένως ἀπέκρουσε μετὰ φρονήσεως περισπουδαστοῦ τὸν θρίκτον, ὅνπερ ἡ πολιτικὴ προέφερε τῷ υἱῷ της.

« Σᾶς πέμπω, μυλόρδε, ἔγραψεν εἰς τὸν ἀνδράδελφόν της Ἐδουάρδον Ρούσσελ, τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἤθελς ἐπεμψέ μοι ὁ φίλος μας σὶρ Ἰακώβος Φάρθης· ἃς παρακαλῶ νὰ τὴν ἀναγνώσῃτε, καὶ ἂν δὲν τὸ νομίζετε ἀποπον, ὑπάγετε νὰ ἰδῇτε τὸν δούκα Σχριουσβούρ. Οὕτως εὐλαβοῦμαι τὰς κρίσεις του, ὥστε ἂν ἡδυνάμην νὰ πιστεύσω, ὅτι σπουδαίως ἐπέκρηθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἤθελον εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀμφιβάλλω περὶ τοῦ λογικοῦ μου. Καὶ ὁ πατήρ σας, ὅστις ἀγνοεῖ ὅπως τὰ περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ σὶρ Ἰακώβου, καὶ τὰ περὶ τῶν πρὸς ὑμᾶς ἡδὴ γραφομένων μου, ἤθελε πάθει ὅτι καὶ ἐγὼ καθότι ἐνθυμείσθε ὅτι ἀντεῖπε πρὸς τὴν ιδέαν ταύτην, ὅτε πρό τιμῶν ἡμερῶν μ' εἰδοποίησαν τὸ πρῶτον περὶ τούτου. Ἡ γνώμη τῆς ἐξοχότητός του δὲν θέλει πείσῃ τὸν μυλόρδον Βέδφορντ, τρέμεντα μὴ τυχὸν διχκοπῇ ἡ ἐκπαίδευσίς τοῦ υἱοῦ μου, ὅπερ θέλει συμβῇ ἂν ἐκλεχθῇ μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, καὶ θέλει τὸν καταστήσει εἰς τὸ μέλλον ὅπως ἀνίκανον εἶμαι πεπεισμένη, ὅτι τὸ κακὸν ἀφελεῖται θέλει εἶσθαι ἀνεπανόρθωτον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ πράττω τὸ καλλίτερον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ μου, εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑπκούσω εἰς τοὺς φρονιμωτέρους καὶ εὐνουστέρους ἡμῶν. Μὴ λείψετε ἐπομένως παρακαλῶ νὰ μ' ἀποκριθῇτε ὀλιγοδελξὶ διὰ τοῦ προτεχοῦς ταχυδρόμου, καθότι ἐπὶ τούτῳ ἕως τότε θέλω κρατεῖ μετέωρον τὸν σὶρ Ἰακώβον. »

Ἡ μητρικὴ φρόνησις ἐνίκησε τὰ συμφέροντα τῆς πατρίας, καὶ ὁ λόρδος Τάινστοκ ἀντὶ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς κομητείας Μίδδλεσεξ, μετέβη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ὄξφορντ πρὸς τελειοποιήσιν τῶν σπουδῶν του, « ἐνῆα ἡ εὐγενὴς νεολαία μας, γράζει ἡ Λαδὺ Ρούσσελ πρὸς τὸν δόκτορα Φιουίλιαμ, πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρεμύλητε νὰ διατρέβῃ, ὡς ὠφείλει, ἐπὶ τινι χρόνῳ. »

Διὰ τῆς αὐτῆς ἐνθύτητος καὶ τῆς ἡθικῆς ἀσφάλτητος ἐπὶκρίπτετο καὶ ἔκρινε περὶ τῶν ἀπλουτέρων περιστατικῶν τοῦ ιδιωτικοῦ της βίου, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέφυγε τὰς προλήψεις, τὰς κουφότητας, τοὺς ἀπροσέκτους καὶ προπατεῖς τρόπους, αἵτινες εἶναι συνηθέστατοι ἐν ταῖς ἀρχαίαις αὐτοκρατορικαῖς οἰκογενείαις. Πρὶν ἀποσταθίσῃ νὰ συζεύξῃ τὴν θυγατέρα της μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ δούκως Ρούτλανδ, ἡρώτησε τὸν πατέρα. « Ἀν φρονῇ ἡ ἐξοχότης σας ὅτι ἀφείλομεν νὰ φέρωμεν εἰς τινὰ συᾶφειαν τὸ νέον αὐτὸ ζεῦγος, ὅπως γνωρισθῇ καλλίτερόν τι. Τοῦλάχιστον πρέπει νὰ συνεξετάσωσι τοὺς χαρακτηῖρας τῶν τῶν τέκνα μας, πρὶν διακινδυνεύσωμεν νὰ τὰ συνυποχρεώσωμεν εἰς ἔνωσιν, ἥτις, ἐλπίζω, νὰ ἦναι εὐδαίμων. » Μετὰ τινὰ ἔτη, μέλλουσα νὰ διαθέσῃ δικαίωματι προστασίας, δύο ἐξημερίας, ἔγραψεν εἰς ἓνα τῶν φίλων της σὶρ Ροβέρτον Οὐόρτλεϋ « Οἱ Σουάινε καὶ πιστεύω συμφρονεῖτε μετ' ἐμοῦ ὅτι πρέπει νὰ προτιμηθῇ ἐν τούτοις, ἀν γνωρίζητέ τι, ὅπερ

νὰ τὸν καθιστᾷ ἀκατάλληλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, πέπεισμαι ὅτι χάριν ἐμοῦ, ἥτις σὰς ἐρωτῶ καὶ χάριν τῆς σπουδαιότητος τοῦ πράγματος, θέλετε μὲ προφυλάξει πάσης πλάνης. Πρέπει δὲ νὰ σὰς εἰπῶ ὅτι ἐπειδὴ τὴν ἐπιμέλειαν τούτων ψυχῶν θεωρῶ ὡς φορτὴν βαρύντατον, ἐβράδυνα, ὅπως ἐν γνώσει τὴν ἐμπιστευθῶ εἰς τινὰ. Δὲν δύναμαι δὲ παντελῶς νὰ ἐξαιρέσω τῆς ἀκριβολογίας μου ταύτης τὸν Κ. Σουάινε. »

Καὶ τοιαύτη μὲν ἀρετὴ καὶ σύνεσις, αἵτινες ἔμεινον ἀναλωθέντες διὰ τῶν μᾶλλον ἀντιθέτων δοκιμασιῶν διελθούσας, ἤτοι ἐν ταῖς εὐδαιμονίαις καὶ ταῖς κακοδαιμονίαις ἐξίσου, κατεσκεύασαν ὑπὲρ τῆς Λαδὺ 'Ρούσσελ ὑπόληψιν καὶ σχεδὸν κῆρος ἠθικόν, οὐτινος σπανίως ἔτυχον γυναικες, τὸ ὄνομα τῶν ὁποίων ἐτι πλέον περιεθρυσμένη, ὁ δὲ βασιλεὺς Γουλιέλμος καὶ ἡ Βασιλίσσα Μαρία ἐξηκολούθουν νὰ σέβωνται αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον, καὶ νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς. Οὕτως ἐν τῇ ἐπαγκστάσει ὅτε παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπισήμου συγκαταθέως τῆς πριγκιπέσσης: Ἄνωις περὶ τῆς στέφους τοῦ πρίγκιπος τῆς 'Οράνζης, ἡ Λαδὺ Σχοῦρχιλλ, ἥτις ἔρα δύτερον ἀνυψῶθη εἰς δοκίμωσαν Μαλβορούγ, πιστὴ τῆς πριγκιπέσσης, δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν συμβουλευθῇ ὀριστικῶς: « εἰμὶ ἀφ' οὗ, λέγει, συνεβούλευθι ἀνθρώπους φρονήσεως καὶ ἀκεραϊότητος ἀφίλων ἐκλήτου, εἰδικῶς δὲ τὴν Λαδὺ 'Ρούσσελ τοῦ Σουθάμπτον-Χάους καὶ τὸν δόκτορα Τίλλοτсон, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Καντομπερύ. » Καὶ ὁ Τίλλοτсон αὐτὸς πολὺν χρόνον ἐδίσταξε νὰ δεχθῇ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐκ Βασιλείας, τὸν ὅποιον μέρος τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας δὲν ἀνεγνώριζεν· μόνον ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ, τῆς ὁποίας τὴν γνώμην πολλάκις ἐζήτησε, τὸν ἐπεισε, διότι πληροφορηθεῖσα περὶ τῆς ἐπιμοίης τοῦ Βασιλείας, ἔγραψεν αὐτῷ, ἅρ' οὐ πρότερον ἐσκέφθη καὶ ἠκριβολόγησε ἐπὶ τῶν διαταγμῶν τοῦ δόκτορος.

« Ἰδοὺ καιρὸς, μὲ φαίνεται, νὰ πραγματοποιήσετε ἐκ νέου τὸ δόγμα τῆς ὑποταγῆς ὅπερ ὑμεῖς αὐτοὶ ἄλλοτε τούστων διεταλλίπατε, καὶ τούστων ἐκουσιότησας εἰς ἄλλους. . . . Πέπεισμαι ὅτι ἀλλοῦ θέλετε εὐεργετήσῃ τὴν κοινωνίαν, καθότι, ὡς περ κτηρεῖτε καὶ ὑμεῖς, οἱ χρόνοι οὗτοι παράγουσιν ὀλίγους ἀνδράς ἱκανοὺς καὶ ἀκεραίους: σὰς παρακαλῶ δὲ μὴ ἐπανέρχεσθε ἀτελευτήτως ἐπὶ τὴν αὐτὴν σκέψιν, διότι, ἀφ' οὗ ὑπὸ διαφόρους ἐσφύεις ἐξετάσθητις ἅπαξ ζήτημά τι, σκοτίζεται καὶ συγχίζεται ἐπαυρομένης ἐπὶ τῷ αὐτῷ. »

Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ πείθῃ τὸν ἄριστον αὐτῆς φίλον, τὸν δόκτορα Φίς-Ούίλιμ, ὅστις εἶτε ἐκ πραγματικῶν ἐνδοιασμῶν τῆς συνειδήσεως, εἶτε φοβούμενος τὴν κατάκρισιν μέρους τῆς ἐκκλησίας του, δὲν ὥρμησεν καὶ πρῆντο τὸ ἐτίδομά του. Ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ εὐσυνειδότως ἐξίσου ὡς ὁ δόκτωρ σκεπτομένη ἐδοκίμασε νὰ τὸν μεταπέσῃ καὶ « Περὶ τίνος πρόκειται; τὸν ἔγραφε περὶ μιᾶς λέξεως, περὶ τῆς ὁποίας δὲν εὗρον δύο ἀνθρώπους ἀκριβῶς συμφώνους. Λέγετε ὅτι δύνασθε νὰ δεχθῆτε τὴν

ἐννοίαν, ἣν ἀπέδωκαν καὶ ἐδέξαντο πολλοὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες. Διὰ τὴν λοιπὴν θέλετε νὰ ἦσθε ἀγχοτέρας τούτων; Τὸ κατ' ἐμὲ τὸ μεγαλύνειν ζήτημα εἶναι νὰ γνωρίζω ἂν δύνασθε νὰ ὀρκισθῆτε ἀνευ νοερᾶς ἐπιφυλάξεως, καθότι ἀποστρέφομαι τὰς νοερὰς ἐπιφυλάξεις εἴτε πρὸς τὸν Θεόν, εἴτε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀποστεινόνται. Καὶ γινώσκωμεν ὅτι καὶ ἐπιθυμίαν ἂν ἔχωμεν, πρὸς τὸν Θεόν ἐπιφυλάξεις δὲν χωρεῖ, ἀλλὰ ἐδελεύσομαι καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐπιθυμίαν. . . . Ἐν τούτοις, ἀγαθὲ μου δόκτωρ, ἔσταν ἔρχομαι νὰ σὰς γράψω οὐδὲν ἐξ ὧν σὰς ἔγραφα προεμελέτησα καὶ πιστεύω, ὅτι δὲν θέλετε μὲ παρεξηγήσει. Δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ συζητῶ μεθ' ὑμῶν, πλην ὅσας αἱ ἐπιθυμίαι μου εἶναι σπουδαῖαι, τὰς ἐλθέτω ἀπροφυλάκτως συγχωρήσά με λοιπὸν καὶ δεχθῆτε αὐτάς ὡς σὰς παρουσιάζονται. » Ἡ διαφωνία τῶν αὐτῶν δὲν ἡλλοίωσεν ἐν τούτοις οὐδὲ πρὸς στιγμὴν τὴν εὐσεβεῖ αὐτῶν φιλίαν.

Εἰς πᾶσαν ἐποχὴν καὶ καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς σχέσεις ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ, ἥτοι καὶ μετὰ τὸν θρίαμβον τῶν ιδεῶν τῆς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ιδίου αὐτῆς θριάμβου, διετέλει περὶνους ἀπαθῆς, γενναία καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς διετέλει ἐπίσης σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος ἐν τῷ μέσῳ τῶν δυσπραγιῶν. Ἄπαξ μόνον τὴν ἀπαντῶ ἀπαιτητικὴν ὅπως οὐ καὶ ἀγέρωχον: ἐύστη ἐν ἐπιμόνως ὡς νομοσύμβουλον τοῦ στέμματος, νέον τινα προτεσφατῶν κάτοχον, τὸν Οὐίλλιμ Κούπερ, ὅστις ἐπὶ Γεωργίου Α' ἐγένετο κόμης καὶ καγκελάριος Κούπερ, καὶ πλείσται ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς αἰτήσεώς τῆς ἐγένοντο, διότι πρὸ πάντων ἦτο ἀνήλικος. Καὶ ἐπέμεινε ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ πρῶτον μὲν παρὰ τῷ λόρδῳ Ἀλιφξ, μετὰ δὲ ταῦτα παρὰ τῷ σὶρ Πολλέξφεν (Pollexfen), γενικῶς συντηγρῷ τοῦ στέμματος, γράψασα ἐπιτολὴν ἣς τὸ τέλος εἶχεν οὕτως: « Ὀλίγας ὑποθέσεις ἐπιχειρῶ, Κύριε, καὶ οὕτως ὀλιγίστους ἀνθρώπους ὑπηρετῶ, ἀλλὰ δὲν ἀρέσκονται νὰ διαφύδωνται αἱ ἐλπίδες μου, εἰς στιγμὴν καθ' ἣν πιστεύω ὅτι ἐγγίξει τὸ πέρας τῆς. » Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον ἔλκος ἀπαίτησεως τῆς σώφρονος καὶ ἀγαθῆς αὐτῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύψα καὶ ἥτις ἐν οὐσίᾳ μὲν εἶναι δικαία, διὰ τὴν αἴτιαν ἐκείνου, ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον, ἀλλ' εἶναι βεβαιωμένη διὰ τινος ὑπεροχῆς καὶ ὀργῆς.

Καὶ ὅμως ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ καὶ ἐγίνωσκε καὶ ἔκρινεν αὐτὴ ἐκ τῆς αὐστηρότερος πάντος αὐστηρότερου ἠθικολόγου. Εὐεθέη μετὰ τὸν θάνατόν τῆς ἔγγραφόν τι ἀτελὲς, γεγραμμένον ἐν εἰδῇ προσευχῆς διὰ χειρὸς ἐκ τοῦ γήρατος τρεμούσης καὶ μετ' ἀνησυχίας ταπεινοφροσύνης, χαρακτηριστικῶς ἰδίως τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπισκοπεῖ αὐτὴ τὰς διαφόρους τοῦ βίου τῆς φάσεις, ἀπαριθμεῖ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς καὶ ἐπικαλεῖται τοῦ Θεοῦ τὴν ἔλεος. Ἐν αὐτῷ τῷ ἐγγράφῳ ἀνέγνωσα τὴν ἐξῆς περικοπὴν « Πεντοδύναμε, φοβώμαι ὅτι κατέχει ὑπερηφάνεια ἐμὲ, τοὺς λόγους μου, τὰς πράξεις μου, τὰ παθήματά μου, καὶ ὅτι δὲν ἀνέχομαι τὰς πρὸς ἐμὲ ὀλιγωρίας καὶ τὰς ἐλ-

ἱερεῖς σεβασμοῦ. . . Πλημμελῶ ἐγὼ αὐτὴ εἰς ὃ, πρὸς τοὺς ἀνωτέρους μου, ὀργίζομαι πολ-
λάκις ἀνευ αἰτίας, παρεπίκρανα διὰ τοῦτο πολλοὺς
οἷτινες ἐπεθύμουν νὰ εὐαρεστώσωσιν ἐμοὶ καὶ προ-
ώθησα ἐτέρους εἰς τὸ τοῦ θυμοῦ ἀμάρτημα. Δὲν
ὡμολόγησα πο-ὲ ἐκουσίως ὅ,τι ἐκέρδισα ἐκ τῶν
συμβουλῶν καὶ τῶν παραδειγμάτων τῶν ἄλλων
καὶ δυσαρετοῦμαι ὅσακις δὲν μ' ἀποδίδουσιν ὅλον
τὸ σέβας, ὅπως ἀξίω καὶ ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀνω-
τέρων μου. Τοιαύτη εἶναι ἡ ματαιότης τῆς ἀθλίας
καρδίας μου. »

Δὲν δύναμαι τὸ κατ' ἐμὲ νὰ ᾄμαι τοσοῦτον αὐ-
στηρὸς κατὰ τῆς Λαζὺ «Ρουσσέλ, ὅσον αὐτὴ κατ'
ἐαυτῆς, πλὴν κατηγοροῦτα ἐαυτὴν μετ' εὐσεβοῦς
τραχύτητος ὡς ὑπερήφανον καὶ ὑπερόπτως ἀπαιτη-
τικὴν καταδεικνύει τὸ ἀσθενὲς τῆς ψυχῆς αὐτῆς
σημεῖον, καὶ ἐπιβεβαιῶ τὴν ἐαυτῆς ὀξύνοιν καὶ εἰ-
λικρινεῖν.

Τὸ σέβας δι' οὗ περιεστοιχίζετο, ἡ δόξα τοῦ πέν-
θους τῆς, ἡ ἀγαλλίασις ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ τῆς οἰκογε-
νεῖας καὶ τῆς πατρίδος τῆς, καὶ τὸ προχωροῦν γῆρας
ἡλλοῖον τὰς διαθέσεις τῆς, ἥρεμα καὶ ἐπιεικῶς, αἱ δὲ
παλαιαὶ ἀναμνήσεις καὶ οἱ πόθοι, εἰ καὶ ζωηροὶ πάν-
τοτε, δὲν τῇ προξένουν βαθμυδὸν τὴν αὐτὴν θλίψιν,
καθότι καίτοι μὴ θεραπευτὴς τοῦ πάθους τῆς, ὁ
χρόνος, ἡ ἔξις, ὁ μόχθος, καὶ ἡ περὶ ἡμῶν αὐτῶν ἀμε-
ριμνία, ἥτις παρακολουθεῖ τὸ γῆρας, ἡμβλυνον τὴν
ὀξύτητα τῶν πόνων τῆς, τὸ δὲ πρὸς τὰ τέκνα τῆς
φίλτρον, ἡ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν καὶ τῆς εὐν-
μερίας τῶν μέριμνα, κατεκυρίευν ὁσημέραι τὴν
καρδίαν τῆς καὶ ἐσμίκρυνον ἀναλόγως τὴν ζωη-
ρότητα καὶ τὴν πικρίαν τῶν ἀναμνήσεων τοῦ πα-
ρελθόντος αὐτῆς. Πρὸς τοῦτοις ἡ εὐσέβεια, αἱ ἀνη-
συχλαί τῆς, τὰ καθήκοντά τῆς, αἱ θρησκευτικαὶ ἀ-
σκήσεις καὶ ὁρμαὶ κατέστησαν ἡ ἐπιούσιος αὐτῆς
σκέψις καὶ τὸ σύνθετος ἔργον, ἐν ἐνὶ λόγῳ κατε-
πραύνετο καὶ ἐνεκαρτέρι χριστιανικῶς, ὅλη ἐκδοτος
εἰς τὸν ἐαυτῆς ἔρωτα, ἀφαιρουμένη ὁσημέραι τῷ Θεῷ,
πιστεύουσα εἰς τὴν μέλουσαν αἰωνιότητα καὶ κα-
τεχομένη μᾶλλον ὑπὸ τῆς ιδέας νὰ καταστῇ ἀξία
αὐτῆς, ἡ ἐλπίζουσα νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Τοιαῦτα
αἰσθήματα διαυγάζουσιν εἰς μακρὰν τινα ἐπιστο-
λὴν, ἣν διὰ συγγενικῆς ἀπλότητος ἔγραφε κατὰ τὸ
1691, πρὸ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς τῆς, εἰς τὰ
τέκνα τῆς, ὅπως περαινέσῃ, παραδειγματίσῃ, καὶ
παροτρύνῃ αὐτὰ διὰ τῆς ἐαυτῆς πίστεως καὶ στορ-
γῆς. «Φίλτατα τέκνα, ἔλεγε, σὰς γράφω σήμερον
21 Ἰουλίου, τὴν ἡμέραν ταύτην ἀνιερῶν ἀναμνή-
σεων, καθ' ἣν ὁ φίλτατος ὑμῶν πατὴρ, πρὸς ζη-
μίαν ὑμῶν καὶ αἰωνίαν ἐμὴν θλίψιν ἀφιρπάγει.
Δὲν ἡμέλησα ἀέποτε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (ἐκ-
τός μόνον, ὅσακις ἔτυχε ν' ἀσθενῶ) νὰ ταπεινωμαι
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνώπιόν του ν' ἀνοίγω τὴν
καρδίαν μου διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας.
ἵνα δὲ δηλώσω τὴν μετάνοιαν τῶν ἀμαρτιῶν μου,
διηνεκῶς ἐξήλεγχον αὐτὴ ἐγὼ τὰς πράξεις μου,
σημειοῦσα τὰ διάφορα τοῦ βίου μου καὶ τῆς
πολιτείας μου περιστατικὰ, ὡς τοῦτο περὶ τῆς

ἡμετέρας ἔπραξα διὰ τοῦ τετραδίου, τὸ ὅποιον σὰς
παρέδωκα, ὅτε τὸ πρῶτον τῶν ἀχράντων μυστη-
ρίων ἐκοινωνήσατε. » Διηγεί-ται ἐπομένως εἰς τὰ τέ-
κνα τῆς τὰς καθημερινὰς πράξεις, εἰς αἷς ὑπεβάλ-
λετο, ὅπως μὴδὲν ἐκ τῶν ἔργων τῆς διαφύγῃ τὸν
ἀκριβῆ ἐλεγχόν τῆς, συνάμα δὲ καὶ τὰς συνήθει-
προσευχὰς τῆς καὶ τὰς ἀναγνώσεις τῆς εἰς αἷς ἐν-
ησχολεῖτο ἐπὶ θρησκευτικῇ ἐδραιότητι εἴτε ἐν τῇ
ἱερᾷ Γραφῇ, εἴτε ἐν ἄλλοις διδακτικοῖς συγγράμ-
μασιν. «Εἰς τὸ τέλος ἐλάττης ἐβδομάδος ἐπιθεωρῶ
ἐκ νέου τὰς σημειώσεις μου, ἐξετάζω κατὰ τί ἰδίως
ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἥμαρτον ἂν δὲν προσευχή-
θην μετὰ προσοχῆς, ἡ ἡμέλητα ν' ἀναγνώσκω ὅ,τι
ἔπρεπεν. ἡ ὀργισθῇ, ἡ δυσανεσχέτησα ἐπὶ τινι, ἡ
κατ' ἄλλο τι ἔλειψα καὶ οὕτω συνάπτω, ὅσον τὸ
δυνατὸν ἐν ὀλίγαις λέξεσιν, ἀπάσας τὰς ἐβδομα-
διαίας ἀναμνήσεις μου. Τὴν πρώτην δὲ παρασκευὴν
ἐλάστου μηνὸς, διέρχομαι πάλιν τὰς σημειώσεις μου
καὶ δίδωμι λόγον τῶν μνησίων πράξεών μου, καὶ τὰς
μὲν συνήθει- παρατρέχω, τὰς δὲ σπουδαίας, τὰς
ἀξίας προσοχῆς καὶ ὅσας θλίψιν νὰ μοὶ προσενη-
σωσι δύνανται ἡ προσευχὰς καὶ δεήσεις νὰ μοὶ ἐπι-
βάλλωσιν ἐπιποκῶ καὶ ἐξετάζω. Αποκτῶ
οὕτως τὴν ἔξιν, ἵνα ἀδικλείπτως καὶ ἐργηγόρως δια-
τελῶ καὶ ὅταν ὁ καιρὸς τῆς ἀγίας κοινωνίας πλη-
σιάζῃ. ἡ ὅταν θέλω ἀκριβῶς νὰ ἐξελέγξω ἐμὲ αὐ-
τὴν, εὐρίσκω, ἐπαναγινώσκουσα τὰς σημειώσεις μου
ταύτας, μεγίστην βοήθειαν, καθότι ἡ μνήμη μου
εὐκόλως ἀναπολεῖ τὰς πράξεις μου καὶ κάμμία
δὲν διαφεύγει, ἐνεκα λήθης ἡ ὀλίγης προσοχῆς. Ἀν
καὶ κατ' ἀρχὰς ἦναι ὅπως οὖν δύσκολον ν' ἀναλάβῃ
τις τὸ ἔργον τοῦτο, παύει ὅμως μετ' ὀλίγον νὰ τὸν
ἐνοχλῇ, καθότι τὸ πνεῦμα γίνεται ἐκ τούτου προ-
εκτικώτερον καὶ ἡσυχώτερον. ὁ βίος ὁμαλώτερος,
καὶ ὀλιγώτερος κόπος χρειάζεται πρὸς τὴν σπου-
δαίαν ἐξάσκησιν τῶν ὁρίων παραγγελμάτων. . . .
Τέκνα μου, πιστεύσατε εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς μητρός
σας· οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῶν συμφερόντων
σας προσφιλέστερον ἔχω, καὶ ἂν ἡ καρδιά μου δὲν
μὲ πλανᾷ, ἡ ψυχὴ σας ἀπείρως τοῦ σώματός σας
πολυτιμότερα μοὶ εἶναι, εἰ καὶ αὐτὸ τρυφερώτατα
ἀγαπῶ. Ὅθεν ὅσακις τὴν παρρηκίαν ὑποψίαν λαμ-
βάνω, ὅτι κἀνὲν ἐξ ὑμῶν ἐνδέχεται κακὰς κλίσεις
νὰ ἔχῃ, ἡ τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἐκκλίνει, ἡ δὲ εἶναι
οὕτως ἀ- ἀθὼν. ὅσον ἐγὼ εὐχομαι, ἀγωνία μεγίστη
μὲ καταλαμβάνει! Ὡ! σὰς ἐξορκίζω, ἂν ἀγαπάτε
καὶ σέβεσθε τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς σας, προσέξα-
τε μὴ διατρέξῃτε τὸν κίνδυνον νὰ χωρισθῶμεν, αὐ-
τὸς, ἐγὼ καὶ ὑμεῖς εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. . . .
Ἐνταῦθα ἡ μακροχρονιωτέρα ζωὴ, εἶναι βραχυτά-
τη καὶ ἕκαστος ἀγνοεῖ πόσον βραχεῖα ἡ ἰδικὴ του
εἶναι. . . . Ἐν ταῖς δοκιμασίαις καὶ ταῖς θλίψεσιν
αἰτνες μᾶς ἐπιφυλάσσονται, μόνη παρηγορία ὑπάρ-
χει ἡ προσδοκία μακαρίας αἰωνιότητος· μόνον δὲ ὁ-
σοι ἡ-θάνθησαν ταῦτα γινώσκουσιν, ὅτι ἡ προσδοκία
αὕτη πράνυει καὶ μετριάξει τὰς σκληροτέρας θλί-
ψεις. Ὅτε τὸ φοικαλέον πάθμά μου μικρὸν ἔδειξε
νὰ με καταβάλλῃ, ὅτε καὶ σήμερον ἀκόμη αἰσθάνο-

μαι, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι καὶ περίλυπος, ἀναμνησκόμε-
νη οὐτινος ἀπώλεσα, συνέρχομαι, προσπαθῶ νὰ ἀ-
νορθώσω τὴν διάνοιάν μου, ἐνθυμουμένη ὅτι ταχέως
θέλω ἐγκαταλείψει τὸν κόσμον τοῦτον καὶ μεταβή-
ἐκεῖ, ἐνθα θέλω ἰδῆ τὸν Σωτῆρα, ὅστις ὑπὲρ ἡμῶν
ἀπέθανεν, ἐνθα θέλω ἐπαινῆσαι τὸν φίλτατόν μου καὶ
πάντας τοὺς εὐσεβεῖς φίλους μου. . . . Φίλτατά
μου τέκνα, προσέειπε ἐν ᾧ πάντες συνελθόμεν ἐκεῖ
. . . Δύνασθε ν' ἀπολαύσῃτε τῶν ἀθίων ἡδονῶν
τοῦ θείου, ἀλλ' ἂν ἀπορρόφησιν ὅλον τὸν χρόνον
σας, ἂν σὰς ἀποκαρῶνται τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν
καὶ ἀσκήσεων, θέλετε ἀμαρτήσῃ. . . . Ἐκπληρώ-
σατε ἀκριβῶς καὶ ἀπὸ καρδίας τὰ πρὸς τὸν Θεὸν
χρεῖά σας, διότι οὕτως ὑμεῖς μὲν γίνεσθε δεκτοὶ ἐν
τῷ παραδείσῳ, αἱ δὲ τοῦ θείου ἀπολαύσεις ὑμῶν θέ-
λουσιν εἶσθαι ἀθῶαι. »

Ἀμφιβάλλω ἂν ἀπαντᾷται πού ἐτέρα τις ἡδυτέρα
καὶ σοβαρωτέρα μητρικὴ παραίνεσις, ἐνθα ἡ ἀνήσυ-
χος στοργὴ νὰ συνάπτηται πρὸς τὴν θερμωτέραν
εὐσεβείαν. Ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ ὁρθῶς συνεκέντρωσεν
ἀπάσας τὰς ἀρετὰς αὐτῆς, καθότι δὲν εἶχε φθάσει
ἀκόμη εἰς τὸ τέρμα τῶν δοκιμασιῶν. Δέκα ἔτη ἔ-
πειτα ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἀρ' ἧς οὕτω πως ἔγραφεν
εἰς τὰ τέκνα τῆς, ἐκάθητο παρὰ τὴν κλίνην τοῦ υἱοῦ
τῆς, δουλὸς τοῦ Βέδφορντ, προσβληθέντος αἰφνιδίως
ὑπὸ εὐφρογίας, μόνῃ, τῆς συζύγου του καὶ τῶν τέ-
κνων του ἀποχωρισθέντων ἔνεκα κολλητικότητος,
συλλέγουσα τοὺς ἐσχάτους λόγους τοῦ θνήσκοντος
υἱοῦ τῆς. Ἀπέθανεν. « Οἶλοι ! φίλτατέ μου λόρδε
Γκῶλῳλ, ἔγραφε μετ' ἡμέρας ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ εἰς
τὸν ἐξάδελφόν τῆς Εὐφρίκον 'Ρουβινὺ, ὁ νοὺς μου
πλέον εἶναι τεταραγμένος, συγκεχυμένος καὶ νεκρ-
κωμένος· δὲν αἰσθάνομαι ἱκανὴ νὰ εἶπω ἢ νὰ πράξω
ὅτι ὀφείλω. Δὲν ἐγίνωσκον, πρὸ τοῦ θανάτου του,
'ἔχον τὴν πρὸς αὐτὸ ἀγάπην μου. Ὅταν ἡ φύσις,
ἣτις σήμερον οὐδὲν ἀκούει, καταπραΐνη ὡπωσοῦν,
τότε, καὶ μόνον τότε, ἐλπίζω, ὅτι ἐκείνος τοῦ ὁποῦ
ἡ ἀγαθότης εἶναι ἀπειρος καὶ ἡ παντοδυναμία αὐ-
καταμάχητος, θέλει διὰ τῆς χάριτός Του με βοη-
θήσει καὶ με διατάξει νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τὰς ἀπο-
φάσεις τῆς Θεῆς Προνοίας. Τούλάχιστον παρηγο-
ροῦμαι σκεπτομένη, ὅτι ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ
μου κλαίω τὴν στέρησίν του μόνον· εἶμαι δὲ πεπει-
σμένη ὅτι ἐν τῷ νῶ αὐτοῦ εἶχεν ἀδιαλείπτως τὸν
Θεὸν του, καθότι τὰς τελευταίας στιγμὰς του τὸν
ἐπεκαλεῖτο καὶ παρεπονεῖτο, ὅτι δὲν ἠδύνατο με-
γαλοφῶνως νὰ προφέρῃ τὰς προτευχάς του. —
« Ἐπεθύμουν, μ' εἶπε, νὰ ἔχω πλεονέκτημα καὶ χρό-
νον, ἵνα ταχτοποιήσω τοὺς λογαριασμούς μου μετὰ τοῦ
Θεοῦ. » Μ' ὡμίλητε περὶ τῶν ἀδελφῶν του, περὶ
τῆς συζύγου του, περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγαθότητος
καὶ τρυφερότητος αὐτῆς καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἤγχετο νὰ
τῇ δηλώσῃ αὐτὸς οὗτος τὴν εὐγνωμοσύνην του. Με-
παρεκάλεσε νὰ τὴν ἀγαπᾷ διπλάσιως, καὶ ἐξέπνευ-
σε. Δὲν ἐδείκνυνεν, ὅτι ἐταράσσεται ἐγκαταλείπων τὸν
κόσμον τοῦτον, καθότι τὸν εἶδον ἀναλλοιώτως καρ-
τερικὸν καὶ πρᾶον γινώσκων δὲ, φρονῶ, τὸν κίνδυ-
νον δὲν ἠθέλησε νὰ λυπήσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ

ἐβράδυνε νὰ εἶπῃ τὰς τελευταίας του θαλήσεις.
Ἀλλὰ διατὶ νὰ ὁμιλῶμεν; Ἡ θεὰ ἀπόρρασις ἐξετε-
λέσθη. Δὲν σὰς ζητῶ νὰ δεηθῇτε ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς
τὸν Θεὸν μας, καθότι εἰμι θεδαῖα, ὅτι ἀπὸ καρδίας
θέλετε τὸ πράξει. » (1).

Μετὰ ἑξ μηνῶν μόλις πάροδον, νέον πάθημα προ-
σέβαλε τὴν Λαδὺ 'Ρούσσελ· ἡ δευτερότοκος θυ-
γάτηρ τῆς, ἡ δούκισσα 'Ρούτλανδ, ἀπέθανεν ἐκ το-
κετοῦ καὶ ἐκ τῶν τριῶν τέκνων τῆς ἡ πρωτότοκος
αὐτῆς θυγάτηρ, δούκισσα τοῦ Δέβονσχερ, ἣτις ἐπέ-
ζει, διετέλει ἐν λοχείᾳ. Ὀριστικῶς τῇ ἐκρυπτε τὸν
θάνατον τῆς ἀδελφῆς, ἀλλ' ἀναγκασθεῖσα ἐκ τῶν
συνεχῶν ἐρωτήσεων ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ ἀπεκρίθη·
« Εἶδον πρὸ ὀλίγου τὴν ἀδελφήν σου ἔξω τῆς κλί-
νης τῆς. » Καὶ τῷ ὄντι τὴν εἶχεν ἰδεῖ ἐν τῷ φε-
ρέτρῳ.

Εἴκοσι περίπου ἔτη πρὸ τοῦ τελευταίου παθή-
ματος, ἐν ἔτει 1692, ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ μικροῦ ἐ-
δέσσε νὰ τυφλωθῇ, καθότι ἂν καὶ ἐπιτυχῶς ἐγένετο
ἡ τοῦ καταρράχτου ἱατρικὴ ἐγγείρησις, δυσκόλως
ὅμως καὶ ἀμοιβάτως ἐβλεπεν. Ὅθεν τῆς τελευταίας
ταύτης περιόδου τοῦ βίου τῆς μικρότατος ἀριθμὸς
ἐπιστολῶν εὕρισκετο, θλιβερῶν καὶ γαληνιαίων συ-
νάμα, ὡς γεγραμμένων ὑπὸ δεσμωτικῆς τιμῆς, ἣτις
εἶδεν ἐξερχομένους ἐκ τῆς εἰρηκτῆς, πάντας τοὺς
περιληφένους αὐτῆς καὶ ἀναμένει τὴν σειρὰν τῆς
ἀποκαθαιρέσεώς τῆς. Τὴν 24 Μαΐου 1716, ἔγραφε
τῷ ἐξάδελφῳ αὐτῆς Λόρδῳ Γκῶλῳλ, στερηθέντι τῶν
φιλάτων του. « Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὰς ἐνι-
σχύρῃ ἐν ταῖς δοκιμασίαις ἐωσοῦ ἡ αἰωνιότης δεχθῇ
εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀπάσας τὰς ἀνισυχίας καὶ
θλίψεις μας, τὰς ἐλλείψεις καὶ τὸ φορτίον τῆς ζωῆς
μας. Πότον ἡ μακροχρονιωτέρα εἶναι βραχυτάτη
προσβαλλομένη πρὸς τὴν αἰωνιότητα ! » Ἐν ἔτει
1723 κατὰ Σεπτέμβριον ἡ μὲν Λαδὺ 'Ρούσσελ, διέ-
τριβε μόνῃ ἐν Λονδίνῳ, πάντοτε ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
Σουθάμπτον - Χάους, ἐνθα μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς,
τοῦ συζύγου τῆς καὶ μετὰ ταῦτα ἐν χρεΐᾳ ἔζησεν,
ἡ δὲ Λαδὺ 'Ραχὴλ Μοργκάν ἑγγονος αὐτῆς, ἐκ τοῦ
φρουρίου Σχιάτσδουρθ, τὴν 26 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔ-
γραφε πρὸς τὸν ἀδελφόν τῆς Ἰακώβον Κάθεντισχ·
« Αἱ δυσάρεστοι εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν περὶ
τῆς μάμμης ἡμῶν 'Ρούσσελ μᾶς ἐτάραξαν μεγάλως.
Ἡ μήτηρ (ἡ δούκισσα Δέβονσχερ) μᾶς ἄφησεν εὐθύς
καὶ μετέβη εἰς Λονδίον. . . . Ὅα ἐλάβες πιθανῶς
καθ' ἑδὼν τὰς ἐπιστάλας, διότι οὐδεμίαν ἐλάβομεν.
ἡμεῖς σήμερον, καὶ ἀνισυχοῦμεν. . . . Εὐχομαι
θερμῶς νὰ ἐπιστρέψῃ τάχιστα ἡ μήτηρ, ἵνα τὴν
ἰδῶ εἰς παρηγορίαν ἀμφοτέρων· γινώσκω δὲ ὅτι ἡ
μάμμη τὴν ἐζήτησεν. » Ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο τὴν τε-
λευταίαν αὐτὴν χαρὰν εἰς τε τὴν μητέρα καὶ τὴν
θυγατέρα, καθότι ἡ Λαδὺ 'Ρούσσελ ἀπέβισε τὴν
23 Σεπτεμβρίου 1723 εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ τελευ-

(1) Ὁ νεώτερος δούξ Βέδφορντ ἔφησεν ἀποθήκηται
πολλὰ τέκνα, ἐν οἷς δύο υἱοὺς. Ἐκ τούτου κατάγεται ὁ
νῦν δούξ τοῦ Βέδφορντ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λόρδος Ἰωάν-
νης 'Ρούσσελ.

ταίου αὐτῆς τέκνου. Ὁ Βρεταννικὸς Ἐφημεριδογράφος, ἐφημερὶς τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἀνήγγειλε τὸν θάνατόν της τὴν 5 Ὀκτωβρίου ὡς ἐξῆς: « Ἡ λίαν ἀξιότιμος Λαδὺ Ῥούτσελ χήρα τοῦ Λόρδου Οὐίλλιαμ Ῥούτσελ ἀπέθανε τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1723 ἐν τῷ Σουθράπτον - Χάους, ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα ἕξ ἐτῶν. Τὸ σῶμά της μεταφέρεται εἰς Σχενῆς ἐν Βουκιγγαμσχίρ, ὅπως ἐνταφιασθῇ παρὰ τὸν τάφον τοῦ συζύγου της. » Δύο ἑτεραι ἐφημερίδες ἐφημέιωσαν μόνον τὸ γεγονός. Τοιοῦτοτρόπως ἐπαληθεύταν οἱ περὶ τῆς συζύγου του καὶ πρὸ αὐτοῦ τελευταῖαι λόγοι τοῦ Λόρδου Ῥούτσελ πρὸς τὸν Βουρνέτ, διότι ἐν καιρῷ ἐτελεύτησε καί εἰς ἡλίκην εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Μεγίστην εὐχαρίστησιν ἠσθάνθη, διηγουμένος τὰ περὶ τῆς Λαδὺ Ῥούτσελ, ἥτις τοσοῦτον ἀγνὴ εἰς τὸν ἔρωτά της υπῆρξεν, ἀμετάβλητος ἐν τῇ θλίψει της, μεγαλόφρων πάντοτε καὶ ταπεινὴ ἐν τῇ μεγαλειῳ της, πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη μετὰ τῆς αὐτῆς ζωηρότητος εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ χρεὴ αὐτῆς, ἐν τῇ εὐθυμίᾳ καὶ τῇ ἀθυμίᾳ, ἐν ταῖς εὐπραγίαις καὶ ταῖς δυσπραγίαις ἐξίσου. Κατέλαθεν ἀτυχῶς τοὺς συγχρόνους μας ἀξιοθρήνητός τις νόσος. Οὐδὲν ἔτερον ἔρωτα δυνάτῃ πιστεύουσιν, ἢ τὸν μετ' ἀτοπημάτων συνοδευόμενον ὁ ἄφατος ἔρως, ἢ τελεία ἀφοσίωσις, ἅπαντα τὰ θερμὰ τὰ ἐνθουσιώδη, τὰ κυριεύοντα τὴν καρδίαν αἰσθήματα ἀσυμβίβαστα πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς σεμνοπρεπείας τοῖς φαίνονται, διότι πᾶς κανὼν κατ' αὐτοὺς εἶναι ζυγός, ὅστις παλάζει, πᾶσα ὑποταγὴ δουλεία, ἥτις ταπεινώνει καὶ τὰτα φλόξ ἂν δὲν γαίην πυρκαϊὰ σβέννυται. Ἡ ἠθικὴ δ' αὕτη ἀσθένεια εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον σπουδαία, καθόσον δὲν εἶναι στιγμιαιὸς πυρετός, οὐδὲ παρορὰ ὑπερβολικῆς τονικότητος, ἀλλ' ὁραταί ἐν δογματικῶν φαύλων, ἥτοι ἐκ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως νόμου, πίστεως, ἢ ὑπερανθρώπου τινὸς ὄντος, ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας τοῦ ἀνθρώπου, θεωροῦντος ἑαυτὸν καὶ θέλοντος νὰ θεωρῇται αὐτοῦ καὶ μόνου ὡς ἡ μόνη ἡδονὴ καὶ ἡ μόνη θέλησις! Πρὸς δὲ τὴν ἀσθένειαν ταύτην συνεννοῦται ἑτέρα τις οὐχ ἥττον ἀξιοθρήνητος ὁ ἀνθρώπος οὐχὶ μόνον ἑαυτὸν λατρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν λατρείαν τοῦ προσωποποιεῖ εἰς τὸν ὄχλον, ἐνθα πάντες συγχέονται φθονεῖ καὶ μισεῖ πάντα ἄνωθεν τῆς κοινῆς ἐπιφανείας ὑφούμενον πᾶς ὑπερέχων, πᾶν μεγαλεῖον ἀτομικόν, οἷον δῆποτε καὶ ἂν ἦναι τὸ εἶδος καὶ τὸ ὄνομα, φαίνεται, εἰς τὰ ἐν παραφορᾷ καὶ παρακμῇ εὐρισκόμενα ταῦτα πνεύματα, καὶ ἀνομία καὶ καταπίστις κατὰ τοῦ χάους τῶν ἀφανῶν καὶ ἐφημέρων ἐκείνων ὄντων ἅτινα ἀνθρωπότητι ἀποκαλοῦσιν. Ὄταν δὲ θεληθῶσιν ἐν ταῖς ἀνωτέροις τῆς κοινωνίας τάξει μέγα τι σκάνδαλον, ὁδελυρόν τι ἐλαττώματος καὶ ἐγκλήματος παράδειγμα ἐπιχαίρουσι, καὶ μετὰ ζέως κατ' αὐτῶν θερμῶς μεταχειρίζονται τὰς ἐπιφανείας ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀποτροπαίους ταύτας πράξεις, προπαθύνοντες ν' ἀποδείξωσιν ὅτι οὕτως ἔχουσιν ἐν γένει τὰ ἥθη καὶ ἡ φύξις τῶν εὐγενῶν, τῶν πλουτίων, τῶν ἀριστοκρατῶν, ἀδιαφόρως ὑπὸ τίνι τίτλῳ ἢ

ἐπὶ τίνος θέσεως ἀνυψώθησαν. Ἐνθ' δὲ καταπολεμεῖται ἡ ἀνωτέρα τάξις διὰ τῶν χαμερπῶν αὐτῶν δογμάτων καὶ τῶν ὁδελυρῶν παθῶν, ἅτινα προξενοῦσιν, ἢ γεννῶσι τὰ ἐγκλήματα, ἐνθ' δοκιμάζουσι πᾶσαν ἀνδρίαν καὶ κίνδυνον, λίαν εὐχάριστον εἶναι ν' ἀναφαινῇται μεγαλόσχημόν τι πρόσωπον φανεῶς διαψεύδον τὰς ιδέας τοῦ ὄχλου. Σέβομαι τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, ὡς θαυμάζω ἐξίσου καὶ ἀγαπῶ τὰς ἐνδόξους αὐτῆς ἀτομικότητας, αἵτινες προσωποποιοῦσι καὶ ἀνυψοῦσι διὰ καταφανῶν γαρυφαλέων καὶ διὰ κυρίου ὀνόματος, πᾶν ὅ,τι εὐγενές καὶ ἀγνόν ἢ ἀνθρωπότης κέκτηται. Ἡ Λαδὺ Ῥούτσελ μεγάλη ὑπάρξασα, παρέχει εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ὠραίαν καὶ εὐγενὴ ταύτην εὐχαρίστησιν. Δὲν μοι εἶναι ξένα, τὰ αἰσθήματά της μὲ συγκινοῦσιν, ἡ τύχη της μ' ἀττολεῖ ὡς νὰ ἦτο παρούσα καὶ ζῶσα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου, πέποιθα δὲ ὅτι ἐξελεύσασα τοῦ ἀγωνιώδους αὐτῆς βίου, μετέβη εἰς κόσμον ἀδύλον μετρητοῦ ὁ Θεὸς μᾶς καλέσῃ, ὅπως λάβῃ παρὰ τῷ φιλάτῳ αὐτῆς συζύγῳ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν πόνων της.

ΤΑ ΕΡΕΙΣΙΑ,

ἢ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

(Συνέχεια, ἴδε Φυλλ. 64.)

Ἐὰν ὁ ἀνθρώπος ἦναι τυφλός, ὅπερ εἶναι τὸ πρόξενον τῶν δεινῶν του, θὰ προσονειδίζει εἰσέτι ἑαυτόν; παρεγνώρισα τὴν φωνὴν τοῦ λόγου, ἀλλ' ἄλλα γνώσας δὲν ἀπέριψα ταύτην. Ἄ! ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὴν καρδίαν μου, θὰ μάθῃς πόσον ἐπιποθεῖ τὴν ἀλήθειαν, θὰ γνωρίσῃς ὅτι ἐπ' ζητεῖ ταύτην μετὰ περιπαθείας. . . . καὶ μήπως δὲν ἦλθον πρὸς ἀναζήτησιν ταύτης, εἰς τοὺς ἐρήλους τούτους τόπους; ρεῦ! διέτρεξα τὴν γῆν, ἐπεσκεψάμην τὰς πεδιάδας καὶ τὰς πόλεις, καὶ παντοῦ ἐλέπων ἐρήμωσιν καὶ δυστυχίᾳ, κατεβλήθην ὑπερμέτρως ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῶν δεινῶν, ἅπερ συντράσσουσιν τοὺς ὁμοίους μου στενάζων δὲ, εἶπον κατ' ἑμαυτόν: ὁ ἀνθρώπος λοιπὸν ἐδημιουργήθη διὰ διασάνους καὶ λύπας; καὶ ἀσχολεῖται εἰς τὴν σπουδὴν τῶν δεινῶν μας, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸ φάρμακον τούτων, εἶπον: θὰ ἀνχωρήσω τῶν διεγερμένων τούτων κοινωνιῶν, θὰ ἀπομακρυνθῶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἔκων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ψυχὴ διαστρέφεται ὑπὸ τοῦ κόρου, καὶ ἐκ τῶν καλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ταπεινοῦται ὑπὸ τῆς δυστυχίας. Θὰ ἀπέλθω εἰς τὴν ἐρημίαν ὅπως ζήσω μετὰ τῶν ἐρείπειων. θὰ ἐρωτήσω τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα περὶ τῆς σοφίας τῶν παρελθόντων χρόνων, θὰ ἐπικαλεσθῶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν τειχῶν τὸν νοῦν, ὅστις πάλαι ποτὲ, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, παρμε-